

ՏՐԱԿՏՈՐ

ՈՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԽՈՒՍԻՍԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆԻՒՄ ՈՒՐԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1849

ԹԻՒ 352

ԿԱՌԱՐԱՆ ԵՒ ԽՈՒՍԻՍ

Կառավարության 6 Դեկտեմբերի

(Գոտտափառ Սուրբառ, որ իբրև հայր գոտտափառ կը շնորհակալ մարդասիրաբար որպէսզի իւր բոլոր հպատակները արգարութիւն և բաղձնով կառավարուին, բարի տոգորութիւն մը ունի Իարձրագոյն Դուռը երթալու ժամանակ առ ժամանակ, ուրտեղ իւր կայսերական սրահէն որ տէրութեան գերագոյն ժողովոյն մէջ կը նայի, ուշագորութեամբ ականջ կը դնէ անոր զանազան որոշմանցը, յորդորելով ժողովոյն անդամները, որ արգարութեամբ ի գործ դնեն իրենց պարտաւորութիւնները: Հարկ չէ ըսել թէ այս կայսերական այցելութիւնները սրբան մեծ ու բարի ազդեցութիւն կընեն գերագոյն ժողովոյն վրայ, որ այս կերպիւ վեհափառ Սուրբառին մարդասիրական գիտաւորութիւնները աղէկ մը իմանալու առիթներ ունենալով, բարենախանձ ոգւով կաւեղանէ միշտ իւր ճիգը և եռանդը՝ ճշգրտութեամբ կատարելու համար իւր պարտաւորութիւնները:

(Գոտտափառ կայսր այս խիստ օգտակար տոգորութիւնը ի գործ դնելով, անցեալ ամսոյ 28 ին երկու շաբթի օրը՝ ընկերութեամբ իւր թիկնապահ պաշտօնատարաց, Իարձրագոյն Դուռը գլխաց, ուրտեղ կայսերական յարգանք ընդունուեցաւ, և հետեւեալ գերագոյն ժողովոյն նոյն օրուան գործոց որոշմանցը տեղեկացաւ, և իւր մարդասիրական սրտին գթաւոր զգացողութիւնները յայտնեց՝ յարգ որելով ատենակալ իշխանները, որպէսզի իրենց ամէն հնարաւոր ջանքը ի գործ դնեն արգարութեամբ և անյապաղ որոշելու ամէն խնդիրները, մանաւանդ զանոնք որ տէրութեան յառաջագիմութեանը, և առհասարակ իւր բոլոր հպատակաց բարեւաւորութեանը կը վերաբերին:

(Օմանեան կառավարութիւնը, որ նոր բարեկարգութեան օրինացը համեմատ միշտ անաչառապէս կը դատէ և կը պատժէ օրինազանցները թէև երեւելի անձինք ըլլան, մօտ օրերս դատաւորական վճռով պատժեց Դուռեայի վաղեմի կուսակալ Հասան Հաքը փաշան, որ վեղիւրութեամբ անորձան ևս ունէր: Եւ փաշան Պարտազաֆի գիւղը երթալով՝ իրեն պատրաստ բնակարան մը

չգտելէ, ուստի մեծապէս զայրանալով, իսկոյն նոյն գիւղին կառավարիչը իւր առջև բերել կուտայ և անխնայաբար կը ծեծէ զանիկա, այնպէս որ շատ չանցնի այս խեղճ կառավարիչը կը մեռնի: Եւ մարդասիրութեան յանգստիքին համար, որ սպաննելու գիտաւորութեամբ չէր Հասան Հաքը փաշան մայրաքաղաքիս Երզնքայի վեհափառ տէրութեանը ատենակցաւ և զատապարտուեցաւ որ վեղիւրութեան ատենակցին զրկուելով՝ հատարակ մարդու մը կարգը անցնի, հինգ տարի մնալու պայմանաւ լազիկա սքսորուի, և օրինօք վճռուած արեան գինն ալ վճարէ յիշեալ մեռնող կառավարիչի ազգականացը:

Եւ մանապէս իշխանահար Նեփաֆի բաղաբին կառավարիչ Վափիկ Պաֆի պէյը, որ արքունի եկամուտին խարդախութիւն ընելով շատ դրամ առած էր, Երզնքայի գերագոյն ատենակցին միջոցաւ դատապարտուեցաւ, որ յափշտակած դրամը ամբողջ ետ առնուելէն ետև, Երզնքայի սքսորուի:

Եւ խնդրեց թերթիկիս ըսել, թէ Իարձրագոյն Դուռն թարգմանատան գործակալներէն յարգամեծար Վեֆէֆէնտին արքունի հրամանաւ իզմիր պիտի գայ առ ժամանակեայ յատուկ պաշտօնի մը: Եւ պաշտօնը՝ եւրոպացու կանանց անուամբ եղած անշարժ ստացուածոց տուրքը կարգի դնելէ, Եւ հաւաստի այս գործոյն համար Իարձրագոյն Դուռն գետնանայ յուղարկուած ազգարարական թղթոյն օրինակը:

Եւ շարժ ստացուածոց վերաբերեալ տուրքը, որնոր բարեկամ տէրութեանց հպատակները կը պարտաւորին վճարել կայսերական կառավարութեանը օմանեան հպատակ իրենց ազգականացը անուամբ ունեցած ստացուածոց համար իզմիրի և անոր շրջակայ բաղաբաց մէջ, մինչև ցայսօր կարգի դրուած չըլլալով, հարկաւոր հրամանները տրուեցան այս ետ մնացած տուրքը բաժնելու համար, որ պիտի որոշուին՝ անցեալները Սէլանիկի մէջ ի գործ դրուած եղանակին համեմատ, և օտար տէրութեանց հպատակները պէտք է որ արտօրան վճարելու: Իարձրագոյն Դուռն թարգմանատան անդամ Վեֆէֆէնտին հրաման տրուեցաւ կառավարութեանը որ իզմիր երթալ արձանագրութիւնը շինելու և որոշելու համար յիշեալ անշարժ ստացուածոց արժէքը՝ տեղական կառա-

վարաց հետ և ի ներկայութեան գործակալաց, զորոնք օտար տէրութեանց հիւպատոսները պիտի դնեն այս բանին համար, և հետեւեալ պիտի բաժնեն այս տուրքը: Կաղաչեմք, վեհափառ գերագոյն, շնորհ ընէք՝ Վեֆէֆէնտին տրուած պաշտօնին վրայօք տեղեկութիւն տալ ձեր իզմիրի հիւպատոսին, խնդրելով անորմէ որ ձեռնառու ըլլայ այս գործոյն, հարկաւոր եղած գործակալները որոշելով անմիջապէս, և զիւրացնելով ամէն գաղաւորութիւնները, որ կընան ծագիլ:

Եւ երեւի թէ Սպահանի մէջ արեւմտահայ խոռվութիւններ միշտ պակաս չեն, ուսկից եկած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն, թէ այս քաղաքին վաղեմի Սուլայի օրդին, որ երեւելի անձ մի է եղեր գանգատ ունենալով Սպահանի կուսակալին դէմ, անոր պարտք խնդրելու տիրել է իւր մարդիկներովը, և կըսեն թէ այս կուռոյն մէջ կուսակալը և անոր ծառաներէն երեսուն հոգիի չափ սպանուեր են: Եւ ցաւալի դէպքերէն ետքը, առանց օրինաւոր կուսակալի մնալով Սպահան քաղաքը, մեծ անխնայութեան մէջ կը դառնուի եղեր:

Եւ նոյնապէս օմանեան կառավարութեան կողմէն գլխաւոր պաշտօնաւար մը Վեֆէֆէնտին հրամանագրուեցաւ, որ ի Իարդանի կիրճը, ինչպիսի նաւատորմիկին հրամանատար սըր Վեֆէֆէնտին ծովագետին գալուստը շնորհաւորելու:

Եւ երկուսի և յորմեկի թագաւորութեան գետնան մօտ Վեֆէֆէնտին հրամանագրուեցաւ՝ Իարձրագոյն Դուռն թարգմանատան հրամանագրով՝ Իարձրագոյն Դուռն քով հոգաբարձու կարգեցաւ այս վերջի տէրութեան հիւպատոսական գործոցը: Եւ այսին է որ ժամանակէ մը ի վեր Սահմարդի գետնանատուներ վերցու ի կոտանդնուպոլիս:

(Օմանեան կառավարութիւնը հաճեցաւ մարդասիրաբար կալուած մը (Վեֆէֆէնտին) նուիրելու գաղղիացի մեծահամբաւ բանաստեղծ մօսիւտը Լամարթինին, որ կը շնորհակալ Սահմարդի մէջ հաստատուելու բնակութիւնը: Եւ ընդարձակ կալուածը իզմիրէն քսնի մը մըն հեռու է, և ամէն հարկաւոր շինուածքները ունի, զաւելիկա մշակելու և արդիւնաւորելու համար: Եւ պարգևատուութեան պայմանաւորութեամբ այս օրերս ստորագրեցաւ բարձրապատիւ Սէֆ Նուրադուսէն և մօսիւ Ռոլանէն, որ գաղղիական նախորդ

ԲԱՆԱԿԱՆԱԿԱՆ

Եւ շնորհ ընէք՝ Սպահանի մէջ արեւմտահայ խոռվութիւններ միշտ պակաս չեն, ուսկից եկած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն, թէ այս քաղաքին վաղեմի Սուլայի օրդին, որ երեւելի անձ մի է եղեր գանգատ ունենալով Սպահանի կուսակալին դէմ, անոր պարտք խնդրելու տիրել է իւր մարդիկներովը, և կըսեն թէ այս կուռոյն մէջ կուսակալը և անոր ծառաներէն երեսուն հոգիի չափ սպանուեր են: Եւ ցաւալի դէպքերէն ետքը, առանց օրինաւոր կուսակալի մնալով Սպահան քաղաքը, մեծ անխնայութեան մէջ կը դառնուի եղեր:

Եւ նոյնապէս օմանեան կառավարութեան կողմէն գլխաւոր պաշտօնաւար մը Վեֆէֆէնտին հրամանագրուեցաւ, որ ի Իարդանի կիրճը, ինչպիսի նաւատորմիկին հրամանատար սըր Վեֆէֆէնտին ծովագետին գալուստը շնորհաւորելու: Եւ երկուսի և յորմեկի թագաւորութեան գետնան մօտ Վեֆէֆէնտին հրամանագրուեցաւ՝ Իարձրագոյն Դուռն թարգմանատան հրամանագրով՝ Իարձրագոյն Դուռն քով հոգաբարձու կարգեցաւ այս վերջի տէրութեան հիւպատոսական գործոցը: Եւ այսին է որ ժամանակէ մը ի վեր Սահմարդի գետնանատուներ վերցու ի կոտանդնուպոլիս: (Օմանեան կառավարութիւնը հաճեցաւ մարդասիրաբար կալուած մը (Վեֆէֆէնտին) նուիրելու գաղղիացի մեծահամբաւ բանաստեղծ մօսիւտը Լամարթինին, որ կը շնորհակալ Սահմարդի մէջ հաստատուելու բնակութիւնը: Եւ ընդարձակ կալուածը իզմիրէն քսնի մը մըն հեռու է, և ամէն հարկաւոր շինուածքները ունի, զաւելիկա մշակելու և արդիւնաւորելու համար: Եւ պարգևատուութեան պայմանաւորութեամբ այս օրերս ստորագրեցաւ բարձրապատիւ Սէֆ Նուրադուսէն և մօսիւ Ռոլանէն, որ գաղղիական նախորդ

(1) Տես լրագրոյն 350-րդ թիւը:

շնորհք չտուի և այլն: Հապա աս պատասխանին վրայ իսկոյն կը դառնայ լաւային ալ անանկ կը հարցնէ, դուք ինչու ըրիք որ աս բանը: Եւ աս ալ Վեֆէֆէնտին պէս հարցը գտաւ ուրիշ մը վրայ այսինքն օձին վրայ նետելու: Տեսա՞ր հիմա, ինչպէս Եւտուած երկուքին ալ պատուէր տուաւ և պատուէրը չպահեցին, երկուքին մեղքն ալ զատ զատ հարցուց, որ ըսէ՛ք՝ երկուքին ալ ազատութիւն տուեր էր, կրնային առանձին գործ գործել, իրարու միտքէն կտրուել չէին, ինչպէս չարութիւն գործեցին զատ զատ, բարի բան ալ գործեցին ազատ են զատ զատ, որ ըսէ՛ք իւրաքանչիւրք իր մեղքը կամ առաքինութեանց փոխարէնը պիտի առնէ: Ինչպէս որ յայտնի է, զատ զատ յայտնեցին գտաւ, և զատ զատ ալ պատիժներ տուաւ: Եւ շուտ թէ որ աս երկուքին մէկը՝ Եւտուած պատուէրը պահած ըլլար՝ ան տարակոյս մահուան պատիժին մասնակից պիտի չըլլար: Եւ թէ Եւտուած Վեֆէֆէնտին պէս լաւային ալ կատարելութիւն տուած չէր նէ՝ պէտք չէր որ լաւային յանցանքով կամ խաբուելով այսքան տարի մարդկային ազգը դատապարտութեան տակը ձգէր:

Ուրեմն թէ այս և թէ կին յատուկ յատուկ պարտաւորութիւն ունին աշխատիլ իրենց օգտին համար թէ՛ միտքով և թէ՛ անձամբ, թէ՛ հոգւոյն և թէ՛ մարմնոյն համար:

Նաեւ երբոր Եւտուած մարդկան չարութեան համար աշխարհք ջրհեղեղով պիտի ջնջէր, անոնց մէջ Նոյ նահապետ միակ արդար գտնուեցաւ Եւտուածոյ առջևը, և ոչ թէ ինքը միակ հապաիր կինն ալ բոլոր ընտանիքովը, միթէ կրնանք ըսել թէ Եւտուած ի շնորհս երեւոյց Նոյին անոնք ալ ազատեց, բաւ լիցի, անշուշտ անոնք ալ Նոյին պէս զատ զատ Եւտուածոյ հաճելի գործոց տէր ըլլալով, Եւտուածոյ առջևը արգար գտնուեցան, որ Եւտուածոյ փրկութեան տապալնը մանաւորաբար ժանացան: Ինչպիսի Վոլան ալ Եւտուածոյ հրամանաւ Սոդոմացոյց պատիժէն փախաւ իր կնիկովը և աղջիկներովը, բայց կնիկը միակ մեղանքով միակ պատժուեցաւ:

Եւ շարակալնու թեան ժամանակը երբոր Եւտուած այնքան բազմութեան լեզուներ խառնակեց կամ փոխեց, միթէ կրնանք ըսել թէ միակ արանց լեզուն խառնակեց և կնիկներունը ձգեց, ոչ ապաքէն ամէն մէկ ազգը իրենց կնիկներով

